

ДАРМАНСЬКИЙ Андрій, здобувач 2-го курсу другого (магістерського) рівня освіти спеціальності 201 «Агрономія»

Науковий керівник: **ПУЮ Василь Лазарович**, доктор с.-г. наук, доцент кафедри землеробства, ґрунтознавства та захисту рослин
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКА У ФГ «ПОДІЛЬСЬКА МАРКА» КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

При впровадженні у виробництво удосконалених технологій, що забезпечують підвищення врожайності сільськогосподарських культур, одним з головних умов є їх економічна оцінка. Особливо важливого значення набуває цей розділ в умовах ринкової економіки, оскільки товаровиробникам не потрібні такі нововведення, які збільшують матеріально-технічні ресурси і фінансові витрати і, тим паче, не відповідають вимогам вирощування культур та збереженню родючості ґрунтів в господарстві.

В сучасних умовах вирощування насіння соняшнику має низку переваг. У порівнянні з кукурудзою на зерно, наприклад, поміж них можна виділити такі:

- потребує значно менше азотних добрив;
- логістика вигідніша, оскільки вал втричі менший, ніж у кукурудзи;
- собівартість прирівнюється до врожайності від 1 до 1,5 т, а собівартість кукурудзи – на рівні 5,5-6 т/га.

Тому навіть нині в умовах війни, коли ціни на логістику, пальне, сушіння, добрива, засоби захисту рослин тощо зазнали стрімкого підвищення, а реалізаційна виручка у великій мірі залежить від трейдерів і переробників, вирощувати насіння соняшника – економічно вигідно.

Базові економічні показники аналізу технології вирощування соняшника включають, як і у інших сільськогосподарських культур, вартість врожаю, виробничі витрати, чистий прибуток, собівартість, рівень рентабельності.

При калькуляції прибутку, собівартості продукції і рівня рентабельності виробництва насіння соняшника користувалися технологічною картою, за якою визначали планові витрати.

При оцінці економічної ефективності елементів удосконалення технології вирощування соняшника враховували додаткові витрати, пов'язані із застосуванням мінеральних добрив і препаратів, їх вартість, оплату вантажних і транспортних робіт, перевезення та післязбиральної доробки. Їх оцінювали за даними бухгалтерії та існуючими затвердженими нормами і нормативами.

Розрахунки економічної ефективності вирощування насіння соняшнику здійснювали за результатами дворічних польових досліджень, проведених у ФГ «Подільська марка» Кам'янець-Подільського району Хмельницької області.

Вихідними даними для визначення економічних показників були:

– середня урожайність насіння соняшнику за 2022-2023 рр. у варіантах:

1. Без добрив і препаратів – контроль;
2. Без добрив + Хелафіт Комбі;
3. Аміачна селітра (N_{34}) + суперфосфат (P_{45}), без препаратів;
4. Аміачна селітра (N_{34}) + суперфосфат (P_{45}) + Хелафіт Комбі;
5. Аміачна селітра (N_{68}) + суперфосфат (P_{96}), без препаратів;
6. Аміачна селітра (N_{68}) + суперфосфат (P_{96}) + Хелафіт Комбі;

– витрати на вирощування соняшника, згідно технологічної карти;

– середня реалізаційна ціна насіння соняшнику за ринковими цінами у жовтні 2023 р.

Насамперед, ми підраховали ті витрати, які у всіх варіантах дослідження були однаковими. Без вартості добрив і препарату Хелафіт Комбі та їх застосування, виробничі витрати становили 14664 грн/га. Їх калькуляцію здійснювали окремо за допомогою технологічної карти соняшника.

Для одержання загальних витрат по кожному варіанту, до стандартних витрат приплюсовували вартість добрив, препарату, їх транспортування, підготовки і внесення, а також вартість збирання, транспортування та післязбиральної доробки прибавочної урожайності.

Очевидно, що найменші витрати були у контрольному варіанті – 14664 грн/га. При застосуванні одинарної норми добрив ($N_{34}P_{48}$) і препарату Хелафіт Комбі вони зростали до 18910 грн/га, а при внесенні подвійної норми і препарату вони були максимальними – 22554 грн/га, на 53,8% вище від контролю. Зрозуміло, що такий рівень витрат можна вважати економічно виправданим лише у разі одержання такої прибавки врожаю, вартість якої перевищує додаткові витрати.

У структурі витрат найбільший відсоток припадав на подвійну норму азотно-фосфорних добрив ($N_{68}P_{90}$) – 32,2% (7100 грн); вартість препарату Хелафіт Комбі і його внесення обійшлися у 350 грн/га.

Розрахунки економічної ефективності показують, що застосування добрив на теперішній час є найбільш вартісний серед усіх виробничих витрат. Так, за внесення на 1 га 34 кг д. р. азоту у вигляді 1 ц аміачної селітри та 48 кг д. р. фосфору у вигляді подвійного суперфосфату, витрати становили 3550 грн. При збільшенні норми удвічі ($N_{68}P_{90}$) витрати зростали до 7100 грн/га.

Багатофункціональний біопрепарат Хелафіт Комбі за своєю вартістю, у порівнянні з азотно-фосфорними добривами, на порядок дешевший, що робить його застосування дуже перспективним.

Середня реалізаційна ціна 1 т насіння соняшнику впродовж 2023 року складала в середньому 305 доларів США, проте враховуючи коливання цін в гривнях на різних приймальних пунктах, в розрахунках ми використали ціну на елеваторі с. Пашківці Хмельницького району Хмельницької області у жовтні 2023 р. – 11000 грн за 1 т. Таким чином, урожай насіння з 1 га контрольного варіанту в грошовому еквіваленті складав 28270 грн.

За ринкових відносин найбільш важливим є одержання прибутку. Його визначали як різницю між виручкою і виробничими витратами – 13606 грн/га. В цьому ж варіанті без добрив і препарату собівартість 1 т насіння становила 5706 грн/т, рівень рентабельності – 93%.

У варіанті із внесенням $N_{34}P_{48}$ витрати зростали на 3782 грн/га (25,8%), а врожайність підвищилась на 35,4%. Як наслідок, чистий прибуток збільшився

порівняно з контрольним варіантом на 6228 грн/га, собівартість насіння знижувалася на 405 грн/т, а рівень рентабельності піднявся до рівня 107%.

При застосуванні подвійної норми добрив $N_{68}P_{96}$ собівартість насіння і рівень рентабельності опинились на рівні варіанту без добрив. Це свідчить про повний ціновий дисбаланс на біржах і товарних ринках в умовах війни.

При комплексному застосуванні подвійної норми добрив ($N_{68}P_{96}$) і препарату Хелафіт Комбі, прибуток збільшувався на 6670 грн/га, собівартість 1 т насіння знижувалася на 714 грн, рівень рентабельності підвищувався на 23%.

Найкращі економічні показники забезпечило сумісне внесення добрив у нормі $N_{34}P_{48}$ і препарату Хелафіт Комбі: середня урожайність насіння сягала 4,05 т/га, грошова виручка – 44550 грн/га, прибуток становив 25640 грн/га, собівартість 1 т насіння – 4669 грн, рівень рентабельності – 135%. В цьому варіанті, порівняно з іншими, очевидним був факт максимального зростання рівня рентабельності при найменшій собівартості 1 т насіння.

Отже, за параметрами чистого прибутку і рівня рентабельності соняшник не поступається озимій пшениці, а навіть переважає. За умов власної переробки насіння, в господарстві залишається цінний концентрований корм – макуха (або шрот), яка відчутно може покращити економічні показники.

Поміж пріоритетних напрямів подальших досліджень з удосконалення технології вирощування соняшника, розрахованих на підвищення економічної ефективності, нами вбачається вивчення впливу мінеральних добрив сумісно з сучасними комплексами мікроелементів за участі сірки.

Висновок. Результати аналізу економічної ефективності свідчать, що вирощувати соняшник в умовах Кам'янець-Подільського району Хмельницької області економічно вигідно при внесенні азотно-фосфорних добрив у помірних нормах ($N_{34}P_{48}$) в комбінації з позакореневим підживленням рослин у фазі 5-6 листків комплексним біопрепаратом Хелафіт Комбі з нормою 2 л/га.